

Privredno - kulturne
matice
za Sjever. Dalmaciju

GRADSKA BIBLIOTEKA
IZLAZI ČETVRTKOM

Privredno-kulturne
matice
za Sjever. Dalmaciju

Godišnja pretplata za našu državu 40 din., za Ameriku
2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatno!
Primjerak 1 din.

Шибеник, 5 Октобра 1932.
БРОЈ 130-31. ГОДИНА IV.

Vlasnik «Privredno-kulturna Matica za Sjever. Dalmaciju»
Uređuje Sekretarijat Matice.
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242.

Domaćinska škola u Kninu

Kad je 1927 godine otvorena prva domaćinska škola u Sjevernoj Dalmaciji nastojanjem Zdravstvene zadruge u Zemunik pretsjednik naše Matice označio je to kao najvažniji dio, našega programa. Stanje je u kući našega seljaka očajno, a ono se ne može popraviti bez prosvjećene domaćice. Samo dugo vremena vjerovalo se je da naša seljanka nije pristupačna naprednijem i razumnijem načinu života. Ali dvije godine trajanja domaćinske škole u Zemunik uvjerile su svakoga onoga ko je htio da vidi kako su pametne i razumne naše seljanke — često puta mnogo više nego njihove učiteljice.

U našoj prvoj domaćinskoj školi bile su učenice iz raznih krajeva Sjeverne Dalmacije, na 100 kilometara daljine, a kad je ta škola prestala radi slabog izbora učiteljica 1929 godine Matice je održala jedan tečaj za seljanke u selu Žagroviću kod Knina, na kojem su bile samo seljanke iz jednog sela. I na ovom je tečaju bio odziv lijep i uspjeh dobar. Ovaj je tečaj bio kratak i učenice su se mogle samo u neke stvari uputiti, dakle je onaj u Zemunik 1927 i 1928 godine trajao po 10 mjeseci i učenice su se mogle spremiti bolje za mnoge stvari, koje su im u životu potrebite.

Ženska zadruga u Kninu već godinama priprema domaćinsku školu i ove godine uspjelo joj je ostvariti tu želju i korisnu ustanovu, u saradnji sa Zdravstvenom zadrugom kninskom, a uz pomoć Centralnog higijenskog zavoda, Banske uprave u Splitu i Poljoprivredne škole na Glavici kod Knina.

Odziv je bio dobar i mnoge su morale biti odbijene, jer su se kasno prijavile. A one učenice što su primljene iz Kninskog polja, Vrpolja, Kovačica, Golubića, Padena, Plavna, Mokrog polja, Tiškovca, Srba i drugih mjesta ozbiljno nastoje, da steknu dosta znanja, koje će donijeti svojim kućama. A sve su to djevojke i žene, koje su sa ozbiljnim namjerama došle, da ne izgube uzalud ova tri mjeseca, što su došle da provedu na tečaju. Učiteljice, koje je poslao Centralni higijenski zavod, obe Bosanke nedaleko od naših krajeva, odlično će poslužiti cilju ove škole, jer to se vidi već po prvim početcima.

Ovaj domaćinski tečaj početak je stalnih tečajeva, koji će se unaprijed održavati u Kninu za seljanke iz ove okoline u saradnji sa raznim ustanovama, a ovo postaje glavna briga Ženske zadruge u Kninu, jer su svi drugi njeni zadaci manje važni od ovoga.

Seljanke u ovim krajevima uče kako će najlakše udovoljiti najglavnijim brigama svojih kuća i uvođenja reda u kuću, postupak sa smetljivim, spirinama, pranje, krpjenje, spremanje jela, konzerviranje, njega djeteta, bolesnika, — uopće svemu onom; što jednoj domaćici treba i bez čega ne

Proširivanje naše zadružne organizacije

U nedjelju 11. septembra održana je u Kninu, u prostorijama Privredno-kulturne matice, zadružna skupština, na kojoj su bili opunomoćeni predstavnici zadruga iz Dalmacije, Like, Korduna i jednog dijela Banije. Na ovom sastanku, tretirana su zadružna pitanja i upućeni su predlozi kongresu Glavnog Saveza S. Z. Z. koji će se održati u Skoplju 25 i 26. septembra. Pored ovog izabrana su dva kandidata za upravu Glavnog saveza, i to: Sava Knežević, zadrugar Strmičke Zadruge i Milovan Velimirović, član zadruge u Veljunu, sreza Slunjskog.

I. Skupština je zaključila da se podnese predlog kongresa Gl. saveza o podjeli Saveza na zadružne oblasti. Istaknuto je da centar zadružnog rada za Dalmaciju, Liku i susjednu Bosnu treba da bude Knin, a za Hrvatsku i dijelove Slavonije Zagreb.

Ovo je jedna istorijska odluka, koju će kongres Gl. saveza prihvatiti, jer je već 1928 godine kongres Gl. saveza po zadružnim oblastima. Zadružna skupština u Kninu izradila je konkretan predlog o dva zadružna centra u Kninu i Zagrebu. Svaki od ovih centara imaće u svojoj oblasti stotinjak zadruga i razvijati će pravce zadružnoga rada.

II. Nesumnjivo je da su prilike u Dalmaciji i Lici vrlo teške i da je uloga zadružna baš u tim krajevima od velike važnosti i skopčana sa naročitim poteškoćama, jer se ovaj rad razvija u onim djelovima Dalmacije i Like, gdje je stanje na teže i gdje je pomoć najhitnija. Ali ta nevolja i bila je razlogom da se ljudi pokrenu na rad i mi imamo već gotovih zadružnih jedinica, koje su i dosad razvijale rad, ali nijesu imale dovoljno jakog oslonca

može biti sreće ni zadovoljstva u jednoj kući.

Pred već stalne domaćinske škole u Sinju, ovo je početak stalnih tečajeva i u Kninu, a do malo vremena počeo se opet i sa domaćinskom školom u Zemunik. Korist ovih škola tako je očigledna i njihova potreba tako velika, da neće ostati na tim školama nego će ih trebati i još otvarati npr. u Benkovcu, Obrovcu, Kistanjama. Ali dok se u drugim mjestima stvore uslovi za ove škole i dok se sprema dobre učiteljice za njih i kroz ove će škole moći proći dosta naših seljanke.

Ovu plemenitu i dobru ustanovu u Kninu pozdravljamo i želimo joj uspjeha, jer Poljoprivredna škola na Glavici kod Knina nije nikad bolje poslužila cilju kojem je namijenjena nego sada sa držanjem domaćinske škole, pored zadružnih sokolskih tečajeva, koji se u njoj mogu držati, a koji su zajedno jedna cjelina u stvaranju kulture našega sela.

kakav je bio potrebit u njihovom radu.

Postoje kreditne zadruge, koje su prikupile stotine hiljada dinara vlastitih sretstava (stalne štednje, koja se ne povraća dok je god zadrugar član, i rezervnih fondova), ali je zaostala organizacija prodaje vlastitih proizvoda i snabdjevanje zadruga i zadrugara sa živežnim i poljoprivrednim potrebama. Osim toga nije se sistematski provodilo zadružno vaspitanje i opće kulturno prosvjeđivanje bez kojeg ne može biti ni zadružnog napretka.

Centrala za družne ustanove imaće svoje stručno osoblje za prodaju i nabavke za zadružne revizije, za vaspitanje i prosvjeđivanje zadružno, pa će se sa osloncem na ovu centralu lakše i uspješnije moći razvijati naše nabavlačko-prodavačke zadruge, naše proizvođačke zadruge (mljekarske, vinarске, uljarske itd.), a kreditne zadruge moći će iskoristiti bolje svoje kredite i razvijati kod svojih zadrugara smisao za što jače prikupljanje vlastitih sredstava, jer je njihova upotreba u domaćih očigledna.

III. Osim jednog velikog centra u Kninu stvaraće se i manji centri za svoju najbližu okolinu, da se sve zadruge u jednom kraju međusobno u radu pomažu i dopunjuju. Ovaj sistem u pojedinostima razrađuje se u Savezu zdravstvenih zadruga. Zato što zdravstvene zadruge odmah u početku mogu svojim članovima pokazati sve blagodati zadrugarstva, samo ako je dobra uprava i zadružni ljekar, one su i najpodesnije, da prednjače u jednom zadružnom kolu i pokretu. Osim toga one vode neke poslove, koje su u uskoj vezi sa napretkom zadrugara: osnivaju domaćinske škole (zemuničku je pokrenuo pok. dr. Kojić, a kninskoj pomogao da se ostvari g dr. Šnajder), pomažu izgrađivanje higijenskih i gospodarskih objekata (dubrišta, staja, zahoda, svinjaka, kokošnjaka i uopće uređivanje kuća) i sa raznim metodama (kursevima higijensko-zadružno-poljoprivrednim predavanjima, projekcijama, kinom) izazivlju staranje zadrugara o svojim vlastitim pitanjima. One imaju i dobru materijalnu podlogu u zadružnim apotekama i stalnim doprinosima članova, koje je u njihovom vlastitom interesu.

Gdje postoji zdravstvena zadruga ona može ostvarivati zajedničke zadružne ciljeve u saradnji sa mljekarskom zadrugom, sa nabavlačkom zadrugom, sa kreditnim zadrugama i ostalim zadružnim oblicima.

Ovakova zadružna saradnja (kooperativna kolaboracija) provešće se u Kninu i u Zemunik, koristeći se jedna sa Poljoprivrednom školom na Glavici kod Knina, a druga sa Poljoprivrednom stanicom na Gradini u Zemunik, gdje će se držati tečajevi: domaćinski zadružni, poljoprivredni, sokolski za seljake, učitelje, sveštenike itd.

Kad se učvrste ovdje dvije skupine (Knin i Zemunik) koje su stvorene samo ličnim naporima i žrtvama — a to se ogleda i u Zadružnim domovima u Kninu i Smokoviću — koji će tek sada moći poslužiti svome pravom cilju, koji je i bio razlogom, da se stvaraju — sličan rad razviće se i u Benkovcu, Kistanjama, Obrovcu, Drniću, Vrlici, Sinju, Gospiću, Gračacu itd.

To sve zavisi od ljudi, od njihove inicijative, lične vrijednosti, istrajnosti, poznavanja ljudi i prilika socijalne svijesti i dužnosti.

IV. Sav ovaj rad u svakom mjestu razvijaće se u odborima Privredno-kulturne matice u pojedinom kraju. Njen je program sve to predvidio, a ona je izvršila i pripreme za sav ovaj rad preko svoga lista, tečajeva, predavanja, sastanaka, osnivanja ustanova, poticanja i rukovođenja raznih pokreta.

Kad smo osnivali Matice bilo je mnogo sumnjivih, koji nijesu vjerovali da naš svijet može shvatiti značenje jednog rada, koji je Matice isticala, ali kroz nekoliko godina sa našim nastojanjima dolazilo se je do domaćinskih škola, otvora bolnica, poljoprivredne stanice, osnivanja zadružnih apoteka, velikih podruma i drugih ustanova, (Narodnih domova itd.) koje su bile potrebite kao preduslovi jednog rada na širim osnovama. Te početne poteškoće sada su prestale i ovaj će se rad proširiti i učvrstiti i sa drugim faktorima, ne samo po Sjevernoj Dalmaciji, nego i po ostalim dijelovima, pa i u susjednoj Lici i Bosni i s tim se ujedinjuje ovaj rad sa organizacijom Gl. saveza.

V. Isti razlozi, koji su doveli do odluke oblasne zadružne skupštine u Kninu, naime da je potrebito, da svaki kraj, gdje su iste prilike ima i svoju zadružnu samoupravu ostajući i dalje u zajednici Gl. saveza za sve veće i zajedničke poslove, pokrenuli su i osnivanje Privrednog saveza u Kninu, da okuplja zanemarene zadruge i da osniva nove, da razvija zadružnu svijest i da upućuje pravilnim putem zadružne organizacije.

Sa izvršenjem odluke oblasne zadružne skupštine dolazi se do potpune saglasnosti u našim zadružnim organizacijama, jer ćemo postići i naš cilj samouprave i cilj Gl. saveza da razvije rad u najvećim razmjerima u našoj državi i u svim zadružnim oblicima, koji i ne postoje kod drugih saveza.

Mi ćemo i unaprijed imati svoj Savez, sa svojom samoupravom, ali taj će biti u zajednici sa Gl. savezom.

U najtežim prilikama mi smo našu dužnost izvršili pripremajući i razvijajući rad u našim krajevima i sada nam je najveća moralna zadovoljština i najjači materijalni oslonac što smo postigli i dočekali, da se taj rad postavi na tako povoljne širake i sigurne temelje, koji se proteže i van naših krajeva i obuhvata jednu veliku oblast, koja je jedna cjelina po prilikama, po potrebama, po mogućnosti razvoja i po mentalitetu našega svijeta. L. M.

„Narodni pokret i - njegovi prijatelji i neprijatelji“

Seljak u sjev. Dalmaciji još je mnogo neuk i neprosvjećen i nema nikakva pojma o naprednom modernom seljaku savremeniku, koji se izvan zanata ni u čemu ne razlikuje od građanina. Koji je seljak nepismen, pa ne čita knjige ni novine i koji ne dolazi među vaspitane ljude, ne može vjerovati, da ima seljaka negdje u drugim krajevima, koji mogu »gospodski« živjeti t. j.

primjereno raditi, dobro se hraniti, pristojno se odijevati, meko spavati, više od osnovne škole učiti, redovno čitati knjige i novine, čak voziti se na vlastitim motociklima i automobilima kao i uživati sve ono, što ih čini jednakim sa gospodom u gradovima.

Ali ima seljaka u sjev. Dalmaciji, koji su prošli svijeta, koji se sastaju sa prosvjećenim ljudima, koji čitaju knjige i novine i koji se ne interesuju za život samo svoga kraja, nego za život i narod cijeloga svijeta. Zato vam ovakvi neški seljaci imaju jasniju sliku o tim naprednim seljacima. I to samo to, nego je ponekima poznato sa kakvim se je sredstvima i uz čiju pomoć »gospodski« moderni seljak. Čitajući i slušajući o seljaku koji žive »gospodski« na jednoj strani, a gledajući sebe i svoju okolinu u kakvim se prilikama nalazi i sa kakvim životom žive na drugoj strani,

naš se seljak daje u razmišljanja zašto mora biti razlika između naroda i naroda istoga zanata kao od neba do zemlje?

Dok neš i napredna braća seljaci žive tako lijepo i udobno, dotle mi živimo kao raja iz staroga doba.

Nije mi bila namjera, da se u ovom članku upuštam u tako krupna pitanja, nego sam htio da govorim o jednoj drugoj stvari, koja ima veze sa ovim mojim uvodom.

Zato što je kod nas narod neuk i siromašan, tako je isto i štampa naša vrlo skromna i siromašna. Dnevni listovi su našem seljaku nepristupačni, jer ih seljak slabo razumije i jer se ne bave seljačkim pitanjem. To su uvidjeli neki naši prosvjetni radnici, pa se je pokrenuo list, koji je dobro shvatio svoju dužnost i koji je pristupačan seljaku. To je naš »Glas«.

„Glas“ je zapravo slobodna narodna govornica, gdje je svakom seljaku slobodno izražavati svoje misli.

I zaista, »Glas« je okupio među svoje saradnike najprosvjećenije seljake sjev. Dalmacije. To se najbolje vidi po tome, što je svaki broj »Glasa« prepunjen dopisnicima, koje pišu seljaci. Naš seljak nije toliko učen, da piše pravim književničkim stilom, ali zato on ima zdravog smisla, koji umije da izrazi.

U tim seljačkim dopisima može se viditi jasna ideja i volja, koja teži za napretkom. Seljak više ne može da žive ovakim životom, zato traži uzroke zlu, pa onda način i sredstva sa kojim će se osloboditi.

Međutim počinju se javljati neugodna raspoloženja kod mnoge naše gospode, kojima nikako ne miriše širenje narodne svijesti i prosvjete. Oni misle da seljak nesmiije biti slobodan i da ne smije znati istine, koje se oko njega zbivaju. Ova su gospoda tako daleko otišla, da oni taj narodni pokret nazivaju »beleževiziranjem seljaka. Kad seljak hoće da slobodno gleda istini, ovi na to udaraju svoj pečat: »beleževizam. Ovako besmislene

riječi najviše potječu od ljudi, koji se narodu prave tobože najbolji prijatelji i čak mu se nameću za vođe.

Mi, koliko poznajemo naprednije seljake u našoj državi, osobito seljake u Srbiji, znamo toliko, da je to narod slobodouman i svjestan toga,

da nikakav društveni stalež nema pravo da bude veći od njega, nego seljaku jednak u svima pravima i dužnostima. Samo kad naš seljak bude znao slobodno govoriti, slobodno pisati i slobodno raditi, on će tek tada moći tražiti svoja prava koja mu pripadaju i ujedno moći pravilno ispunjavati svoje dužnosti prema drugima:

Naš seljak treba da jednom u očima naše inteligencije prestane biti

Pretstavnici naših zadruga u Beogradu, Lazarevcu, Skoplju i po Južnoj Srbiji

Kroz posljednjih petnaestak dana pretstavnici naših zadruga učestvovali su kongresu zdravstvenih zadruga u Beogradu, obilazili zadrugne ustanove po Srbiji, učestvovali osvećenju velikog zadrugnog doma u Lazarevcu, bili na kongresu zemljoradničkih zadruga u Skoplju, pregledali Kosovo i Metohiju, posjetili slavne zadužbine Gračanicu, Visoke Dečane, Pečku patrijaršiju, kao i Gazli-mestani, Muratovo tulbe, mjesa Lazareve i M loševce pogibije i ostala poprišta borbe iz naše prošlosti.

I.

Kongres zdravstvenih zadruga

održan je u Beogradu 18 septembra, a na njemu su učestvovali pretstavnici većine naših zdravstvenih zadruga iz cijele zemlje. Bilo je nekoliko pretstavnika i iz Dalmacije.

Nijedan kongres nijedne druge ustanove — a ovo je već deseti što se održava od osnutka nije ispunjen sa ovako lijepim bratskim duhom kao što su ispunjeni svi kongresi zdravstvenih zadruga, koje svakodnevno ublažuju patnje svojih članova i ostvaruju uslove za ljepši život.

Sa nijednog kongresa učesnici se ne vraćaju svojim kućama puni novih poticaja, novih vidika i nada, kao sa kongresa zdravstvenih zadruga.

Sa strane pretstavnika dalmatinskih zdravstvenih zadruga izneseno je što su potakle i izvršile zdravstvene zadruge u Dalmaciji, tj. dovele su ljekara u kraj, gdje su dotle samo babe-vračare liječile; s njima u vezi osnovana je prva domaćinska škola kod nas; otvaranje bolnice u Zemuniku usko je vezano sa zdravstvenom zadrugom; ostvarivanje zdravstvenih domova pokrenuto je i započeto u njihovom krugu; higijenski i prosvjetni rad one prve sistematski počinju; uređivanje kuća sa kulturnim i higijenskim uslovima u njima one su postavile na dnevni red itd.

Ove godine posjetio je kongres i jedan od prvih pokretača i pomagača pok. dra Gavrila Kojića naš veliki i odani prijatelj iz Amerike g. Don Kingsburi.

Kad je obišao nekoliko zdravstvenih zadruga, gdje je pomilivo ispitivao rad, poslije svestranog ispitivanja, konačno je izradio svoj sud, da je ovo najpozitivnija ustanova, pomoću koje se može selo osposobiti za napredniji život.

To su uvjerenje stekli i ostali za-

rajetin i čovjek drugog reda. Njega treba podizati prosvjetno i privredno pa da i on jednom postane gospodin građanin ovoga svijeta.

Jer ko može i kakvim dokazima posvjedočiti, da je bolji i da mu pripada više prava nego seljaku?

Ovo je dakle odgovor seljački na adresu onih, koji ometaju pravedni narodni rad i koji ružnim okom gledaju na buđenje seljaka.

Na završetku ovoga članka, ja pozdravljam narodne prijatelje i prosvjetitelje, a pozivam svu braću seljake, koji se služe perom i pravednim djelom, da ne ustuknu pred nikakvim klevetama i obmanama i da sa ne daju zavesti lažnim i laskavim riječima nepravednih i sebičnih ljudi.

U Đevrskama, avg. sta 1932.

Gojko Ležaić, težak

III

Kongres zemljoradničkih zadruga u Skoplju

Održan je 25 i 26 septembra, sa ogromnom masom učesnika. I na njemu su bili pretstavnici zadruga iz Sj. Dalmacije i iznijeli su potrebu razvitka svih pravaca zadrugnog rada, jer je to u interesu cjelokupnog zadrugarstva.

Glavna skupština primila je sa velikim odobravanjem izlaganje o zajedničkim zadrugnim potrebama i izmjeni dobara zadrugnih, pa će to poslužiti kao direktiva upravnog odbora Gl. saveza, da se na toj osnovi pristupi organizaciji zadrugarstva i kod nas, i to odmah sada poslije kongresa.

Cijeli jedan zadrugni aparat stupio na posao i to sa posebnim odjeljenjima: za kredite, za robno poslovanje (nabavu i prodaju) za reviziju zadrugu, za zadrugno vaspitanje (list, tečajevi, sastanci) itd.

Poslije ovoga zadrugari su obišli Kosovo i Metohiju, ali o tom u drugom broju našeg lista.

Članovima i pretstavnicima „Glasa“

Ovaj dvobroj »Glasa« izašao je nešto kasnije nego što je trebalo radi toga što je »urednik« lista bio u posljednje vrijeme sasvim zauzet sa pitanjem reorganizacije zadrugne u našim krajevima, koja izazivlje i reorganizaciju Matice, pa će i njen »Glas« moći redovno izlaziti.

Sada se zadrugna organizacija postavlja na jednu novu osnovu, pa će se izvršiti podjela rada. Sve radove zemljoradničkog zadrugarstva vodiće zadrugna Centrala u Kninu. Privredno-kulturna matrica sa svojim »Glasom« vršiće na novoj osnovi svoju ulogu. Popsavez zdravstvenih zadruga za Dalmaciju imaće svoj posebni djelokrug.

Ove tri organizacije međusobno će se dopunjavati, a biće dovoljno personala da vrši svak svoj posao, tako da više neće biti zastoj na mnoge strane kao kad je sve poslove vodilo malo ljudi, a ponekada i samo jedno lice.

Redovno izlaženje »Glasa« na ovaj novoj osnovi biće sasvim osigurano.

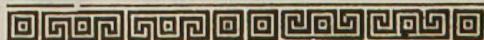
Uredništvo

„Iz narodno-crkvenog života“

U Šibeniku vodila se je tri dana (5, 6 i 7 septembra) rasprava, pred senatom Okružnog suda, povodom tužbe, koju je prikazao Arhimandrit Danilo Bukorović, upravitelj manastira Krke, protiv »Glasa«, radi članka, koji su prošle jeseni i zime štampani u našem listu — »Iz narodno-crkvenog života« — a koji su se velikim djelom, prama tužbi Arhimandrita Bukorovića — podnesenoj po naredbi crkvene vlasti — odnosili na njega.

Opširan izvještaj o ovom procesu donijet ćemo kad bude konačni nadležni sud o njemu izrečen i izajeti sve njegove uzroke, tok i posljedice.

Uredništvo

Požurite spreplatom za 1932. godinu, jer će vam biti teško kad se dvije godine sustignu. Sramota se oblijeziti i upustiti ovako jeftin list. Niko se ne može pravdati da nema čime da plati, jer mi ne tražimo od siromaha sve na jedanput.

Организација здравственог задругарства

Извештај о раду Савеза у 1931-2 г.

I Задружно здравствени покрет по бановинама

Здравствено задругарство развија се на три велика подручја. Прво обухвата сјеверни дио Дунавске бановине, друго јужни дио Дунавске, Дрвинску и Моравску бановину, а треће Приморску бановину. Ова три подручја, различита по својој привредној и социјално-културној структури, показују и разноликости у погледу развоја здравственог задругарства.

а) Здравствене задруге у Приморској бановини, показују у овој години знатан напредак у задружном животу према ранијој години. Њихово развијање ишло је спорје него у другим крајевима, јер су веће и тешкоће које је у раду требало савладати. Ове леже поглавито у нарочитим привредним приликама далматинског сељака, у недостатку већег броја задружно васпитаних задругара и задружних службеника. Нарочито ово последње је узрок сасвим спором предвирању задружне идеје у широке народне слојеве. Уз то, недостају и довољна средства за активирање целог задружног покрета, а нарочито задружно-здравственог покрета у тој покрајини.

Да би убрзао процес задружно-здравственог организовања тога краја, Управни одбор Савеза израдио је са претставницима здравствених задруга у Далмацији, а у духу одлука Главног управног одбора, програм за проширење задружно-здравственог покрета и за оживљавање акција у том крају. Према томе програму, рад се има кретати у овим правцима:

1 да би се у Земунику створила јака задружна база прахваћен је предлог, да се при здравственој задрузи у том мјесту створи велика задружна апотека, коју ће водити магистар фармације. Ова апотека постоју је снабдевена и већ је отпочела рад. Појачавање овог дијела задружн г дјеловања врши се у савјесности са Крљевском Банском управом у Сплиту, која показује велико интересовање за задружне акције у том крају. Она сама по себи није циљ, него само дио извођења једног ширег задружног програма у том крају. Савез је новчаном помоћи, омогућио висталирање ове апотеке.

2 У Книну је образована здравствена задруга, да би се из ње ор-

ганизовало пространо задружно подручје. Почетак рада ове задруге обиљежен је свечаним отварањем здравствене станице. Овој импозантној задружној светковини присуствовао је Бан г. Тартаља и претставници управе Савеза.

На заједничкој сједници Управе задруге и претставника Савеза одлучено је, да се дјеловање задруге пренесе што даље у изгод, у сама сеоска насеља. За ово је израђен и план рада, који предвиђа оснивање здравствених станица по селима и набавку санитарског аутомобила, ради одржавања редовне службе у селима, превоза љекара, отправљање болесника у болницу, превоза пропагандистичког материјала и предавача у села итд.

За друге задруге у тој бановини предвиђене су мјере које ће оживјети и појачати задружне акције. Поред новооснованих задруга у Ђеврскама, Станковцима, у оснивању је и неколико задруга у разним крајевима Сјеверне Далмације.

II Лијечење болесника у задружно-здравственим станицама у 1931-32 године

Лијечење болесника у здравственим задругама чини дио општег здравственог рада њиховог и на овај облик рада мисли се прво при оснивању здравствених задруга. Зато је организовање задружно здравствене станице први посао, који се по оснивању задруге изводи. Рад задружно здравствених станица са болесницима и лијековима подмирује велику потребу народа у јевтиној лекарској потреби и јевтиним лијековима.

Задругари се више лијече него незадругари

Из упоредног прегледа броја лијечених задругара и незадругара види се, да је број лијечених чланова знатно већи од броја лијечених нечланова, и ако је на задружним подручјима уклањено у здравствене задруге просјечно само 1/3 од цијелокупног становништва. У процентима изражено лијечило се је 12,6 посто становништва, које је уклањено у здравствене задруге, а нечланова 6,9 посто.

И у погледу поновних прегледа постоји разлика између броја поновних болесничких прегледа задругара и незадругара. Док на 100 болесничких прегледа задругарских, долази просјечно по 30 поновних прегледа, докле на 100 болесничких

прегледа нечланова долази просјечно по 10 поновних прегледа.

Мјесечни улог олакшава лијечење

Али и код задругара постоји разлика у погледу искоришћавања здравствених задруга у сврху лијечења. Чешће траже љекара и лијече се задругари који редовно улажу мјесечне улоге. Сигурно зато, што их лијечење мање стаје. Ти задругари долазе чешће и на поновне прегледе у задружну здравствену станицу, што значи, да се они рационалније лијече него задругари, који улог не полажу уредно. Ово се нарочито јасно види ако упоредимо двије задруге, од којих у једној чланови редовно уплаћају своје мјесечне улоге, док у другој задругари нису редовно у полагању мјесечних улога. У првој задрузи преглед болесника стаје просјечно 5 динара, у другој 15. У првој задрузи лијечило се од 100 задругара 43, док је у другој од стотине лијечило само 19. Исто се то опажа и код броја поновних прегледа. Док код прве задруге на 100 прегледаних задругара долази 23,2 поновних прегледа, докле у другој задрузи на 100 задругарских прегледа долази 145,2 поновних прегледа.

Из овога можемо извући поуку да појевтињавање лијечења омогућује широким народним слојевима да се њиме у пуној мјери користи. Уплаћивање мјесечних улога појевтињује лијечење у здравственим задругама. Зато морамо свим силама настојати да се уплаћивање мјесечних улога у здравственим задругама редовно одржава. Ово морамо тражити од задругара већ и зато, што је данас његов положај такав, да се лијечење не смије препустити случају, већ оно мора унапред бити обезбјеђено и приступачно сваком задругару, и у случају највеће оскудице.

III Социјално медицинска дјеловања у здравственим задругама

Све више продире у народ свијест о потреби да се у селима спроведу оне мјере, које ће успјешно заштити здравље становништва и унапредити живот на селу. У томе лежи велика заслуга здравствених задруга, чјији васпитни утицај на народне масе постаје све већи. Да се спроведу све потребне и корисне заштитне мјере у селу и да се у најширим размјерима изврше радови, који ће бити у стању да поправе живот у породици, да измијене хиги-

јенске прилике у кући и газдинству да створе услове за бољи живот у селу, потребно је још много рада здравствених задруга на просвјешћивању и упућивању народа, асанирању итд. Поред овога, потребна су и већа средства и више особља у задружним установама. Само из средстава задругара овај се посао не може изводити у оном опсегу, који он мора имати. Јавна средства, којима Здравствено задругарство располаже, сувише су мала да попуне недостатак задружних средстава. За планску и систематску заштиту здравља на селу, за исправљање рђавих здравствених и животних прилика у њему, морају се здравственим задругама дати већа средства. Та средства морају се наћи, јер је у питању народни живот и његова будућност.

Рад задруга на просвјешћивању мајки

Већ ранија испитивања и статистике указују на велику смртност у нашем народу, а нарочито на велику смртност одојчади у извесним крајевима, и смртност мале дјеце. Ова је појава последица недовољне просвјешћености жене, непознавања хигијене, нездравог начина живота у кући, сиромаштва итд. Али се она може у многоме побољшати просвјешћивањем женскиња и уношењем потребних знања у село. Овим су путем поједини културни народи у знатној мјери смањили смртност одојчади и мале дјеце. Под нашим приликама, просвјешћивање жене у селу може се успјешно спроводити једино измјеном наставе и продужењем основне школе, одржавањем домаћичких и хигијенских течајева за жене, у вези са филмским приказивањем и хигијенским изложбама, утакмицама итд. — гдје ће жена са села стећи потребна општа и стручна знања о свему ономе што унапређује здравље дјеце.

Тим путем је пошло Здравствено задругарство.

Ау овој пословној години одржано је у здравственим задругама десет течаја за хигијенско просвјешћивање жене и 2 домаћичка течаја. Ови последњи, одржани су у сарадњи са Централним хигијенским заводом. Одржавање домаћичких и зимских течајева за просвјешћивање жене на селу, сигурно је најкраћи пут да се подигне општи ниво просвјешћености сеоске жене. А одржавање оваквих течајева у великој мјери допринијело би смањењу обољења и смртности одојчади и дјеце у народу.

Sokolstvo i kultura na selu

Stvaranje narodne prosvete mora da bude cilj našeg nastojanja, jer to jedino može da daje sadržaj našoj slobodi i da opravda ogromne žrtve, date za naše oslobođenje. Kakova nam je korist od političke slobode, budemo li i dalje živeli u ropstvu siromaštva i duševnog mraka? Sloboda treba da znači mogućnost rada za bolji i zadovoljniji život svakog člana našeg naroda, a u današnjim prilikama privredne napetosti nemoguće je podizanje blagostanja, ako narod nije kulturno dorastao da se koristi novim izumima i naprednim metodama rada. Jedino kulturom i blagostanjem ćemo upotpuniti i učvrstiti slobodu i državnu samostalnost.

Dok nas je pre rata vodilo geslo:

Prosvetom k slobodi, sada možemo da idemo: Slobodom k prosveti i blagostanju, to jest što potpunijem zadovoljstvu i snazi celog naroda. Jedino ostvarenjem naše vlastite kulture pokazaćemo se dostojnima svoje slobode i samostalnog života.

Kultura i samostalnost

U prosveti i blagostanju moći ćemo da dademo ono netaknuto i neiskorišćeno blago, umno i moralno, što se krije u našem narodu, a koje je čisto naše i sasvim različito od svega, što mogu da dadu drugi narodi. To će biti otplata duga i naš prilog općoj čovečanskoj kulturi, koji će uneti nove svežine u današnju civilizaciju. Jedino ćemo tako moći da stupimo u saradnju s drugim narodima kao ravan s ravnim i da steknemo njihovo poštovanje, što nam može da osigura srećnu

i mirnu budućnost, jer kultura je danas i svakom pogledu najjače oružje.

Selo je podloga naše kulture

Ali narodna kultura ne može da se zamisli bez učestvovanja četiri petine naroda, t. j. bez seoskog sveta i to zato što je selo ogromno jezero, iz koga se neprestano odlevaju najbolje saage u druga zvanja, koja su danas nosioci kulture, a osim toga selo je najbolji čuvar narodnog duha i osećanja, a upravo taj duh treba da unesemo u kulturu, želimo li da stvorimo nešto svoga. Selo je dakle podloga naše kulture, a ne može da bude ni prosvetljen pojedina bez jedne opće kulturne podloge. Naša se inteligencija neprestano obnavlja sa sela, pa polazi li iz s. svim neprosvećene sredine, daleko joj je duži i teži put do kulturnih vrhunaca. Pa i kad ih

dosegne, oseća se neka izvesna praznina, jer sredina iz koje potičemo, zna generacijama da deluje na nas. Drugim rečima treba stvarati kulturnu tradiciju. Mi smo do sada imali priličan broj veoma kulturnih pojedinaca, koji su dali čovečanstvu velike darove svoga uma i duha. Ali njegova kultura bila je većinom strana širokim slojevima narodnim, nije iz naroda nikla, niti je narod mogao da je shvati i njom se koristi.

Prosvetivanje celog naroda

Ceo narod bio je u prošlosti kulturno zapušten, privredno zapostavljen i siromašan, a politički porobljen i ugušivan, pa nije čudo, što smo za drugim srećnijim narodima zaostali za cele stotine godina. Sad moramo da u kratko vreme to dostignemo. Ali tu postoji opasnost ili da se pojedini de-

Da bi se žene što prije pripremile za podizanje zdravog potomstva, potrebno je da zadružna ustanova vodi staranje o zdravstvenom napretku djeteta, njegovoj ishrani i nezi, i da mati dobi je u zadružnoj stanici uvijek potrebne savjete i uputstvo za svako питање koje se odnosi na њено дијете. Али је исто толико важно да лекар помоћу нудице — посјетителице може увијек установити под каквим условима живи дијете у кући родитеља. Добра нудица би одмах ту, крај огњишта и колијевке, савјетовала, упућивала показивала и контролирала како се ради. Зато је од велике важности да свака здравствена задруга има своје нудице, способне за рад у селу у сеоској кући. Али је исто тако важно да и лекар схвата важност таковог рада и да увијек нудицу да упуту у рад и да је искористи за извршење ових задатака.

У здравственим задругама прегледано је у овој години 858 одојчади и 143 мајки.

Задружна обданишта

Важан фактор у заштити здравља дјеце на селу постају задружна обданишта, нарочито у ушореним селима. Под свакодневним надзором лекара, а непрекидно под оком стручно васпитаног особља, сеоска дјеца, коју родитељи посведневно остављају у обданишту, док су заузети радом у пољу, имају, уз стручни надзор, још и потребну његу и погодну храну. Овакових задружних обданишта има за сада три у здравственим задругама. У оснивању је још неколико задружних обданишта у сјеверном дијелу Дунавске бановине тако, да ће у току времена свака задруга у тој области имати своје обданиште.

Здрав. заштита сеоске школске дјеце

Сеоској дјечи у школском добу посвећује се велика пажња од стране здравствених задруга. Њихово стање здравља и развитац утврђује задружни лекар два пута годишње. За овај рад у појединим задругама постоје посебне сеоске школске поликлинике. Слабућаву дјечу задружни лекар повремено испитује и даје упутства у погледу његе и исхране. У овој години прегледано је систематски 10,872 ђака. За лијечење школске дјеце установљени су у појединим задругама нарочити фондови. У њих уносе потребна средства задруге, школске управе и општине. Нажалост, у малом броју мјеста улазе у школске и општинске буџете потребне суме за лије-

чење школске дјеце. Задруге, пак, не могу преузети трошак за лијечење све школске дјеце, ако не буду помоћу од школских спштина. У том правцу пут је одређен којим треба ићи. Задруга ће свој удио увијек допринијети, ако школске и општинске власти буду показале разумијевања за овај рад и жељу да се он унапреди.

Народна купатила

Унапређењу здравља школске дјеце на селу служе народна купатила, од којих је зватан број смјештен у задружне домове здравља. У тим купатилима купају се школска дјеца у одређене дане. У здрав. задрузи у Берлину подиже се њетње купатило са сунчаништем за дјечу.

Заштита од заразних болести

Зразне болести, нарочито дјечјег доба, узимају сваке године велики број жртава. Најопасније заразне болести за дјечу јесу дифтерија и шарлах. Здравствене задруге штите село од заразних болести на тај начин што задружни лекари калеме дјечу противу њих. У овој години извршено је у здравственим задругама 18199 цијепљења код школске и мале дјеце. Н рочита пажња обраћена је цијепљењу противу дифтерије и шарлаха, а противу тифуса и срд боље вршена су цијепљења у случају потребе. Резултат оваквог рада био је, да није било већих епидемија у здравственим задругама у прошлој години. Здравствене задруге заштићује село од заразних болести још и тиме што, у случају оболења, задружни лекар сузбија болести. Вакцине за цијепљење и серуме за лијечење обољелих добијају задруге бесплатно од Централног хигијенског завода. У циљу сузбијања заразних болести задружни лекари излазили су у прошлој години 317 пута. Досадашње искуство показује да се заразне болести најефикасније могу сузбити стручном и материјалном сарађом државних хигијенских установа и здравствених задруга у селима.

Друге социјално медицинске акције

Друге социјално-медицинске акције као испитивање насеља, просвјетивање народа, асанације газдинства и насеља, описане су у посебним поглављима. Заједно са заштитом здравља народа и са радом на његовом социјалном обезбјеђењу оне чине један систем рада здравствених задруга за унапређење народа и заштиту његовог здравља. Овај рад здравствених задруга преко је потребан селу, у толико прије што га у многим крајевима изводе

једино здравствене задруге по селима. Зато се задруге морају помоћи и оспособити да их могу изводити у што ширим размјерима.

Облици социјалног обезбјеђења

Здравствене задруге све више обраћају велику пажњу и обрађивању социјалних задатака на селу. Поред општег социјалног рада, за сада задруге изводе један дио социјалног обезбјеђења сељака, установљавањем Одјељења за узајамну помоћ у случају смрти, који ради као одјељак Здравствене задруге. За сада има оваких 22 одјељења.

У тражењу начина да се пољопривреднику обезбједи здравље и погодни услови за живот, здравствене задруге постепено изграђују систем социјалног обезбјеђења пољопривредника, и обухватају све здравствене и социјалне проблеме села, од чијег правилног рјешења зависи будућност народа.

Испитивање насеља у здрав. задругама

Да би утврдили стање народа једне области, потребно је ту област испитати. Тако ћемо тек добити праву слику народног живота, слику његовог здравственог стања и моћи пратити његово напредовање или назадовање.

Испитивања задружних подручја обухватају поједанце, сеоске породице и њихова газдинства. Испитивањем се прибирају податци о стању здравља поједанаца, друштвеним оболењима, о кући сељака и начину становања у њој, о исхрани становништва, о годима итд. Испитивање се нарочито занима кретањем становништва те области (рађања, вјенчања, умирања, иселивања итд.) Шира испитивања обухватају и привредну структуру те области, начин привређивања, величину приноса од рада, могућност уновчавања производа итд.

Практично искоришћење података

Подаци прикупљени на подручју једне задруге могу се практично искористити у сврху побољшања и редобљивања задружног рада. На основу њих, ми можемо:

вдвити здравствене и друге податке о појединцу и свакој породици; створити катастар вода у селу у циљу асанирања или искључења из употребе оних вода, за које анкета утврди да су несигурне или рђаве;

створити катастар стANOва и хигијенских обеката: ђубришта, нужника, стаја итд. по газдинствима, и изградити план за њихово поступно уређење;

Будење свести појединаца

Селјак се је до сада увек показивао неповерљив према свему новоме, што му се готово донашало. Само просвета, на којој буде сам селјак сарадјива, моћи ће да се учврсти и напредује. Бесмислено је непросвјетеном селјку давати у руке хигијенске и привредне установе, кредите и машине, јер се не зна да користи њима, па чак могу да му буду на штету. Нове идеје не смју да буду нападне и наметљиве. Пре свега треба побудити потребу и жељу за њима, па да онај, коме их усађујемо, и сам сарадује

најзад, за сваку задругу посебно изградити спшти програм за здравствене и културно-привредне акције које буду одређене на основу резултата анкете.

Подаци о друштвеним болестима

Поред опште културних и привредних података, за нас су важни не само податци о стању здравља појединаца и породица, него још више податци о раширености појединих друштвених болести, о узроцима који до њих доводе и одржавају их. По важности за наш народ и његову будућност туберкулоза долази на прво мјесто, а затим сифилис, маларија. Пuteви којима ове болести продиру у народ, обим у коме оне прожимају народни организам, могу се утврдити само оваквим систематским испитивањем ширих подручја.

Туберкулоза оболења на селу

Испитивања, која су у овом погледу вршена на подручју здравствених задруга у Словцу, утврђују код 27,51 посто становништва испитаних села знаке туберкулозног оболења. Овај висок постотак, туберкулозног оболења у нашим селима, објављава резултат прегледа сеоских кућа, начин становања и живота у њој и начин исхране у тим селима. Др. Милосављевић, који је та испитивања вршио у Словцу, утврдио је да више од 90% становника у тим селима живи са мање простора него што то наука о здрављу прописује да је потребно за одржавање здравог живота, а да чак око 7 посто становника има шест пута мање простора, него што му је потребно.

Програм рада вдр. задруга на сузбијању туберкулозе

Овако тешко здравствено стање читавих слојева народа изискује и мјере за лијечење. Радом здравствених задруга, нарочито извјешањем њиховог здравствено-просвјетног програма, може се донекле утицати на сузбијањем туберкулозе. Путем зимских тецајева за просвјетивање народа, приређивањем изложби са пригодним предавањима о туберкулози, уносе се у народ општа хигијенска знања, нарочито знања о важности хигијене у сузбијању туберкулозе. Домачићки тецајеви утичу, поред овога, још и поправком нецелисходне исхране, нехигијенског уређења и одржавања станова. Рад здравствених задруга на заштити здравља ученика сеоских школа, постаје све више системом који ће утицати повољно у правцу сузбијања туберкулозе код омладине. Исто тако, спшти рад задруге, који се

lovi pre laglo odmaknu i sasvim odvoje od naroda, tako da to postaju dva sasvim zasebna sveta, koji se ne razumeju. To je bila naša bolest do sada. Zato kod nas gospodin nije razumevao težaka, a težak nije verovao gospodinu. Bili su jedan drugome tuđi, je su među njima bila stolecia kulturalnog razvoja. Druga je opasnost, da se u vel koj želji za brzim napretkom ne poskorupi samo tuda civilizacija, a da u dubini duše ne ostanu praznine. I takovih primera šuplje poluinteligencije ima kod nas.

Prosvećvanje seljaka

Da se izbegnu obe ove opasnosti treba upreti svim silama, da podignemo postepeno šroke narodne mase bliže k sobi. Treba podići opći stepen narodne prosvete do visine da prosečan seljak shvaća današnja kulturna

strujanja sveta, a da ne gubi vezu sa svojom zemljom i sa svojim dobrim duševnim osobinama, kojih u obilju nalazimo u narodnim pesmama i poslovicama. Jedino budemo li proširivali i produbljivali dobra svojstva, nasledena vekovima, moći ćemo da na njima sagradimo čvrstu zgradu narodne kulture, koja će biti u stanju da primi sve tekovine današnjeg vremena, da ih sviri i dalje izgradije pridodavajuci odlike svoga duha na korist celog dovecanstva. U protivnom slučaju, budemo li samo prihvatili tuđu civilizaciju, to će uvek ostati presadna biljka bez čvrsta korena na našem tlu. Nepromišljenim presadivanjem tuđe kulture razvija se samo nesolidna, neuravnotežena civilizacija bez temelja, površna i prazna, kao što je do sada češće bio slučaj kod nas i kod drugih naroda u sličnim prilikama.

Naša kultura, hoćemo li da uhvati čvrst koren i da dobro uspeva i plodove nosi na našem tlu, mora da potiče iz naroda i da na njoj sarađuje ceo narod. To znači: bez prosvete na selu nema naše kulture nikako!

Budeње свести појединаца

Селјак се је до сада увек показивао неповерљив према свему новоме, што му се готово донашало. Само просвета, на којој буде сам селјак сарадјива, моћи ће да се учврсти и напредује. Бесмислено је непросвјетеном селјку давати у руке хигијенске и привредне установе, кредите и машине, јер се не зна да користи њима, па чак могу да му буду на штету. Нове идеје не смју да буду нападне и наметљиве. Пре свега треба побудити потребу и жељу за њима, па да онај, коме их усађујемо, и сам сарадује

na njihovu ostvarenju, jer će samo tako znati da cení njihovu pravu vrednost. Stekne li uverenje, da je to njegovо delo, poverovaće u mogućnost boljeg života, prihvatit će novi način rada i postaće prijemljiv za napredak.

Sokolstvo kao kulturni činilac

Sokolstvo, kao općenarodna ustanova, smatra svojim dužnošću da u svom radu obuhvati ceo život celog naroda. A kao opća i svakom pristupačna organizacija, kroz koju prilaze deca i odrasli, muško i žensko, cele generacije svih krajeva zemlje, može mnogo da doprinese poboljšanju narodnog života u svakom pogledu.

Na ovome mestu bilo je reći, kako Sokolstvo deluje telovežbom, da od svakog svoga pripadnika stvori korisnog, istrajnog, samopouzdanog i

kreće u pravcu stvaranja higijenskog i privrednog blagostanja, kao materijalne podloge za zdrav život imaće u toku vremena sve veći uticaj na suzbijanje ove naše narodne bolesti. Na efikasno suzbijanje tuberkuloze, pored nabrojanih mjera, kod nas bi se najodnosnije moglo, djelovati izmjenom, odnosno popravkom rđavih stambenih prilika na selu, jer su seoske kuće danas vrlo često legla tuberkuloze.

Венеричне болести

Важно мјесто у патологији нашег народа заузима сифилис који је у извесним крајевима јако распрострањен. Ту испитивања дају не само могућности да се тачно одреди распрострањеност ове болести у појединим крајевима, већ се и на основу тачних података може пратити успех лијечења.

Испитивања у другим задругама

Оваква испитивања врше се у неколико здравствених задруга. Највише је досада урађено у здравственој задрузи у Словцу, где је досада већ испитан већи број села на задружном подручју. Досадашњи резултати испитивања у тој задрузи штампани су под именом „Живот и здравствено стање села“. Ова књига представља важан прилог упознавању питања народног живота. Резултати испитивања села на цијелом подручју те задруге биће сређени за штампу још у току ове године.

Ове године Централни хигијенски завод упућивао је у здравствене задруге ради усавршавања у практичном раду на испитивању насеља, неколико група студената медицине и љкаре који су на стажу у том заводу.

Рад здравственог задругарства на просвјетивању народа

Наш пољопривредник је недовољно просвјетљен и то је највећа препрека сваком његовом напретку. Да допуне велики недостатак у општем и стручним знањима пољопривредника, Здравствене задруге одржавају у селима зимске течајеве за задружно, хигијенско и пољопривредно просвјетивање народа. Такви се течајеви одржавају у многим Здравственим задругама још од 1929 године, са трајањем од мјесец и по до два мјесеца, а према програму који је установио Савез са Америчким друштвом за заштиту српске дјеце.

Све тежи и сложенији живот и све оштрија конкуренција, нарочито у области пољопривредних производа, траже да пољопривредник у своме раду примјењује многа општа и стручна знања. Циљ течајевима

који се одржавају у здравственим задругама и јесте, да сеоској омладини пружи потребна општа, хигијенска и пољопривредна знања за напреднији живот и бољи рад.

Зимски течајеви у здравственим задругама

Зимски течајеви Здравствених задруга одржавају се у самим селима. Предавачи на течају су обично задружни љкари, учитељи и свештеници. Због тога се овакви течајеви могу истовремено одржавати у великом броју села. Тиме, што су предавачи људи који живе у самом селу, створена је могућност да се одржава стална веза памећу старијих и млађих задругарских генерација.

У прошлој пословној години одржано је у здравственим задругама:

просвјетно хигијенских течајева за мушке 12; просвјетно-хигијенски течајева за женске 10; домаћичких течајева 2; течајева из домаће радности (столарских) 1; задружно-хигијенских течајева за учитеље 1. — Свега 26.

Хигијенска изложба

Гдегод је то било могуће, уз течајеве, приређиване су хигијенске изложбе и филмска приказивања. У неким задругама од жане су засебно хигијенске изложбе са природним предавањима и објашњењима задружног љкара. Многе задружне светковине искоришћене су за приказивање поучних филмова.

У програму здравствених задруга је, да се одржавање зимских течајева прошири на што већи број села, а уз то, да се, по могућству, комбинују са кратким сезонским пољопривредним и домаћичким течајевима, као и течајевима из домаће радности. Ово ће се изводити нарочито у задругама у којима се буде изводио опсежни културно-просвјетни програм, предвиђен за задружна центра.

Задружне књижице

Одржавање зимских течајева учинило је потребним стварање задружне књижице и читавице у здравственим задругама. Задружне књижице снабдева Савез књигама опште културне, хигијенске и пољопривредне садржине. Већ данас има већи број задругара, који узимају књиге на читање, нарочито зими.

Часописи здравств. задругарства

Задружна и здравствена пропаганда спроводи се и часописима здравственог задругарства. „Здравствени покрет“ који већ 10 година излази као гласило Савеза здравствених задруга, излазио је и у

прошлој години, проширен и илустрован. Потсавез у Новом Саду издаје у последње вријеме, на немачком језику, мјесечни задружно-здравствени часопис „Woge Blatt“ (лист Здравствених задруга). Тако исто „Глас матице сјеверне Далмације“, који излази у Шибенику, у издању Привредно-културне матице, посвећује Здравственом задругарству највећу пажњу и постаје све више његово гласило, на Приморју.

Издања књига Савеза здрав. задруга

Да би код задругара популарисао извесне важне социјално-медицинске и задружне проблеме, Савез је у прошлој години издао у 3.000 примјерака књигу „Школа и Хигијена“ од др Богољуба Константиновића. У издању Савеза изашла је књига „Живот и здравствено стање села“, у којој је др. Божидар Милосављевић изнио методе, које су употребљене при раду на испитивању села на подручју здравствене задруге у Словцу, као и резултате, који су испитивањима у тој задрузи добијени.

Покретна пољопривредна изложба и школа

У прошлој години спроведен је за наше прилике један потпуно нов начин здравствене пропаганде и просвјетивања широких народних слојева. Министарство саобраћаја, заједно са Министарством пољопривреде образовали су посебан воз, нарочито за ову сврху уређен и опремљен, као путујућу пољопривредну изложбу и школу. Један вагон у том возу одређен је за хигијену села и здравствено задругарство. Такав наслов он и носи. Његово уређење остављено је Савезу здравствених задруга, који га је у сарадњи са Централним хигијенским заводом спремио. Снабђевен многобројним сликама, фотографијама из хигијене одојчади и материнства, опште и школске хигијене, исхране на селу, снабдевања села водом, затим, пртежима, плановима и моделима сеоских кућа, нужника, ђубришта, привредних зграда, као и многобројним сликама из живота и рада здравствених задруга, њихових ђумова итд., — овај вагон изазива велику пажњу свуда где год пролази. Његово Величанство Краљ, који је ову изложбу отворио, благоизволио је изразити своје допадње овим вагоном. Воз Покретне пољопривредне изложбе и школе обишао је до сада велики дио земље, а у току ове и наредне године проћи ће цијелу државу, преносећи уједно и рад здравствених задруга.

За сталног експерта при Извршном одбору Пољопривредне изложбе и школе, наименован је и представник Савеза. За вријеме путовања воза, искоришћени су нарочито региони у којима раде здравствене задруге, где су представници Савеза и задружни љкари одржавали предавања и давали народу потребна упутства и објашњења. У сврху пропаганде ставио је Савез изложби на расположење многобројне публикације за раздавање народу.

Просвјетни програм за задружне центре

Задружни зимски течајеви, домаћички течајеви, течајеви из домаће радности у вези са изложбама и филмским приредбама, задружним књижицама — постају важан фактор у просвјетивању села и подлога за напреднији живот и рад. Према приликама које данас владају у многим селима, изгледа, да је успјешно просвјетивање народа могуће постићи само путем система оваквих течајева. Они ће нарочито бити ефикасни када се буду спроводили у задружним центрима, образованим на малом подручју од свих задружних облика, који на њему раде. Координиран рад свих тих задруга на задружном, опште културном, здравственом и пољопривредном просвјетивању народа, у вези са практичним и очигледним радом на задружном имању и имањима задругара, спровођено у сарадњи са установама и стручњацима, урадиће сигурно врло много за подизање просвјетног и културног нивоа народа.

Хигијенски течај за учитеље — задругаре

Извођење овако опсежног програма изискује, поред љкара и учитеља, и сарадњу стручњака, у првом реду пољопривредних, ветеринарских итд. Њу је лако обезбиједити, ако у близини постоји каква угледна пољопривредна установа. Поред задружних љкара, у овом раду неопходна је и сарадња учитеља. Да би учитеље задругаре што боље припремио теоријски и практично за рјешавање проблема народног здравља, Централни хигијенски завод у споразуму са Савезом, организовао је прошлога лета шестонедељни задружно-хигијенски течај за учитеље — задругаре. По савршеном течају учитељи су се задругарвали на практичном раду у здравственим задругама, које су пропутовали.

Путовања задругара

У циљу упознања са радом у појединим задругама, организован је одмах послје прошлогдишње скуп-

poletnog člana društva. Sve ove odlike dadu se veoma dobro upotrebiti u stvaranju i podizanju naše narodne kulture. Sokolstvo to mora i da radi, jer mu je cilj da stvori čovjeka savršena telesno, moralno i duševno.

Već sam život i saradnja u sokolskoj porodici osposobljava čovjeka za prihvatanje novih misli, to je već tlo pripravljeno za primanje semena. Čovjek, koji oseća potrebu kulture, najbliži je i najkorisniji nosilac kulturnog rada. Čovjek, koji oseća pouzdanje i volju da popravi svoj život, najjači je pokretač napretka.

Prema tome Sokolstvo na selu postaje veoma jak kulturni činilac. Ono deluje u društvenom pogledu podižući svest jednakosti sa najboljima, pa tim stvara i volju za kulturnim izjednačenjem. Deluje u zkravstvenom pogledu, pa od zdrave jedinice stvara

samopouzdana čovjeka, sposobna da poletom prihvati zdrave, napredne misli. Deluje i u privrednom pogledu stvarajući jaku i neovisnu privrednu jedinicu, koja jedino u stanju da prihvati i na svojim jakim ledima ponesu nove ideje.

Govori i predavanja

Sokolstvo deluje i izravno: razgovorima, kojima se nenapadno usaduju nove misli i osposobljava seljaka za slušanje kratkih govora. U ovima se u laganoj, pristupačnoj formi u kratko iznašaju pojedini dog daji i misli, da se pobudi interes za razne predmete. Tek tada dolaze lakša i teža predavanja iz raznih struka i grana nauke i života. Kad je god moguće, prate se predavanja slikama sa projekcionog aparata ili filma. Treba nastojati da prednjak bude ne samo dobar vežbač,

nego u prvom redu vaspitač, pa će uistinu svaki čas vežbe biti i čas prosvete.

Proslave i zabave

Priredivanjem raznih proslava i zabava privikavaju se seljaci samostalnom prosvetnom radu, razvija se kod njih smisao za pesmu, pozorište i uopće za umetnost. Samo onaj, ko se sam okuša u umetnosti, pa makar i kao diletant, može sa zanimanjem po unutrašnjoj potrebi da posećuje pozorišta, koncerte i izložbe. Soko će održati na životu narodnu pesmu, koja nam je spasila život, a koja je i Sokolu dala ime.

Narodni domovi i narodna kultura

All ne može da bude pravog sokolskog i prosvetnog rada, dok u svakom selu ne podignemo sokolske narodne domove, sagrađene po svim higijenskim zahtevima, da posluže i

kao potsticaj za gradnju zdravih i udobnih privatnih kuća. U domu treba da bude uz vežbaonicu javno kupatilo na posluhu celom selu, a naročito školskoj deci, jer bez čistoće nema ni zdravlja ni osećanja kreposti, lepote i ponosa. Uz sokolski dom neka bude i letnje vežbalište, na kome bi još više mogle da se goje viteške igre, kojima je u najgore doba ropstva održavana bodrost narodnog duha. Uz malu probranu knjižnicu neka bude čitaonica, kao sastajalište i zborna mesto za razgovor i dogovor, sa koga će poteći mnoga pametna i korisna misao, kadra da preporedi selo. Kasnije, bude li moguće, neka se nabavi i radio aparat, jer je to danas postalo veoma potrebno prosvetno sredstvo. U svemu ovome bila bi veoma dragocena saradnja zadrugarstva i škole sa sokolstvom na svestranu korist.

штине пут претставника задруга из Приморске, Вардарске и Дунавске бановине кроз здравствене задруге у Колубари и Шумадији, у којима се подижу домови и изводе асанациони радови. У овом путовању, које је имало задружно-пропагандистички и здравствено-васпитни циљ, учествовало је 14 задругара, првака задругара, учитеља и свештеника из појединих задруга. Пут је обухватио низ здравствених задруга од Словца, преко Лајковца, Лазареваца, Бање Младеноваца до Београда.

Ова путовања, као и друге задружно пропагандистичке и просвјетне акције у овој години, омогућене су материјално из помоћи, коју је Здравствено задругарство примило 1929 године од Америчког друштва за заштиту српске дјеце у Њујорку.

Рад здравственог задругарства на асанацији пољопр. газдинства и села

Наш народ има врло развијену привредну свјест. Што није на већој висини и у привредном развоју, разлог је тај, што се његов смисао и жеља за привредним унапређењем у довољној мјери не помаже и искоришћује, а мала писменост и просвјетљеност отежавају му да сам туђа искуства искоришћује. Отуда појава да сељак често сасвим лако прима све оно што код другог види да је корисно, док се у сасвим ограниченој мјери служи књигом за своје самоунапређење.

Ову његову развијену привредну свјест искоришћујемо, када га треба и здравствено унапредити, јер он прво процјењује ђубришта са гледишта крвсти које оно доноси његовом газдинству, а тек у другом реду цијени његову здравствену корист.

Асанација пољопр. газдинства

На томе искуству Савез је поставио и рад на т. з. малој асанацији и већ неколико година помаже своје задруге и задругаре при изградњи хигијенско-привредних објеката; ђубришта, нужника, стаја, свињаца, бунара, водовода итд. Овај облик задружног рада показује из године у годину све веће напретке и ако услови за његово спровођење постају све тежи. Доказ, да задругари теже и по цијену крајњих напора да унапређују своје газдинство и свој живот.

Данас се задругари често у сасвим удаљеним задругама интересују за изградњу објеката. Има интересантних примјера да поједини задругари по једном програму изграђују из године у годину по један

или више објеката, потребних њиховом газдинству. Тако један задругар, који је прошле године подигао велику плански зидану шталу, са потребним одјелењима за пољопривредни рад, у овој години изградио је ђубриште са вужником, свињац, кокошињак, и поплочао цијело двориште. Оваквих примјера има све више.

Врсте изграђених објеката

Рад на изградњи хигијенско-привредних објеката у овој пословној години изведен је у главном у Дунавској, Моравској и Дринској, бановини, и то у 20 разних општина на подручју здравствених задруга. Укупно је изграђено 40 објеката, највећим дијелом у бетону и камену, по типовим плановима Централног хигијенског завода, чији су инжењери вршили технички надзор над свима радствима. Изградња је вршена по истим начелима, као и ранијих година, т. ј. да задругари поред одређених доприноса и лично сарађују у раду. У свима случајевима задругари су своје доприносе полагали и интензивном сарадњом омогућили извођење послова.

Сеоски водоводи

Поред овога рада, у неким задругама као у: Злоу, Бучу, Михајловцу, Такову и у другим мјестима, здравствене задруге и задругари дали су иницијативу и пружили сарадњу за изградњу водовода у тим мјестима. Неки од ових водовода већ су изграђени и стављени на употребу становништву. Тако исто на подручјима неких задруга (Барајево, Бождаревац, Бељин итд.) задруге и задругари сарађивали су са Централним хигијенским заводом у изградњи јавних чесама.

Помоћи

Изградња хигијенско-привредних објеката вршили су задругари и задружне управе у заједници са Савезом. Помоћ у изградњи имале су задруге и задругари, поред Савеза и Друштва за заштиту српске дјеце и у Њујорку, још и од Централног хигијенског завода, Банске управе у Новом Саду и Хигијенског завода у Нишу. За рад здравствених задруга при изградњи хигијенско-привредних објеката интересује се и Одјелене за биљну производњу Министарства пољопривреде, које је ранијих година овај рад новчано помагало.

Из горњег извјештаја види се, да су задругари, и поред данашњих тешкоћа села, у овој пословној години изводили асанацију са великом енергијом и пожртвовањем.

Razume se, da u Sokolskim domovima ne bi smelo da se toči alkoholna pića ni običnim danom ni na zabavama. Za okrepu članova i gostiju mogao bi odlično da posluži zdravljak sa mliječnim proizvodima i bezalkoholnim voćnim pićem. Ovo bi mogle da uredе zadruge. Na taj način sokolski domovi bi doneli selu bar onoliko koristi, koliko su krčme napravile zla.

I ako sve ovo nije možda predviđeno sokolskim pravilnicima, narod treba da gleda na Sokolstvo kao svoju općenitu ustanovu, koja se brine za ceo njegov život, a zato mora i Soko da bude u stalnom dodiru s narodom, i da se upravlja životnim potrebama a ne suhim pravilnicima.

Ovakov dom bio bi rasadište kulture i napretka na selu. Iz njega bi potekli mnogi javni i privatni radovi, korisni za celo selo. Iz ovakova doma

nikle bi razne zadruge, koje su u mogućnosti da privredno preporode naša osiromašena sela. Iz narodnih domova potekla bi prava narodna kultura, široka i duboka, sa svim od ikama zapadnih civilizacija, a da pri tome sačuva svu plemenitost osećaja naših narodnih pesama, sve čojstvo starih vitezova, svu visinu nezamajskog žrtvovanja.

Takovu želimo kulturu, da svojom širinom obuhvati ceo narod do posljednje i najmanje jedinke, da dubinom zahvati svu duševnu plemenitost najplemenitijih primera prošlosti, da visinom dosegne najnaprednije narode zapadne civilizacije. Takova kultura će biti uistinu kultura i to prava naša narodna kultura, a možemo da je postignemo jedino prosvetnom mobilizacijom sela. Sokolstvo može najlakše da pokrene široke narodne mase, zato kulturni interes traži, da se sokolstvo širi na selu. V. S.

Пријава од задругара за изградња било је чак и у толиком броју, да је извођење једнога дијела морало да се одложи за наредну годину.

Задружни домови здравља

Задружни дом у Лазаревцу

Док је грађевинска дјелатност у изградњи хигијенских објеката у здравственим задругама у овој пословној години била врло жива, дотле је рад на изградњи задружних домова здравља био знатно смањен, због општих тешкоћа и недостатка новчаних средстава. У том погледу, дјелатност здравствених задруга у овој пословној години ограничила се у главном на довршење већ започетих задружних домова. Тако је завршено изградња Задружног дома здравља у Лазаревцу.

Задружни дом у Бељини

Исто тако, ове пословне године довршено је зидање задружног дома здравља у Бељини. Овај савремено уређени дом, са великим болничким одјељењем, већ је потпуно опремљен за рад и биће освештен и предат јавној употреби још ове године.

Задружни дом у Словцу

Задружни дом здравља у Словцу завршен је раније године. Са развијањем рада у овој задрузи осјећала се све већа потреба за већим бројем просторија, него што га дом има. Нарочито је велика потреба у просторијама за одржавање течајева и скупова, за смјештај задружне књижице и читаонице, просторијама за социјално-медицински рад са школском дјецом итд.

У дворишту, задруга је ове године ископала бунар на који је Централни хигијенски завод поставио пумпу, коју је задруза поконио Дом народног здравља у Валеви. У изградњи је модеран бетонски нужник, који подиже задруга уз помоћ Централног хигијенског завода и Савеза. Сав овај привредни рад врши се жива, да би се у Словцу изградио задружни центар за цијелу ту област. Поред здравствене задруге, на задружном имању сада се налазе житарска и кредитна задруга. Према установљеном програму, из овог задружног и здравственог центра спроводиће се жива просвјетна акција путем разних течајева и практичних радова на задружном имању.

Припрема за грађење домова у задругама

И ако у току прошле године није отпочето изградња нових домова здравља, ипак су се у овом времену многе задруге припремале за подизање домова. Тако су изграђене скице за задружни дом здравља у Врбској, на отоку Хајру. Затим, здравствена задруга у Љигу купила је земљиште на коме ће подићи задружни дом здравља. Здравствена зграда у Лајковцу подизаће дом по плану који је изградио инжењер г. Турбин.

Преправка зграде у Такову

Дунавска банска управа уступила је под закуп бановинско имање здравственој задрузи у Такову. На имању се налазе рушевине зграде, које ће се преправити за задружни дом здравља, а под кровом здравствене задруге наћи ће мјесто сви задружни облици, који у том мјесту постоје. Имање је већ смишљено и израђени су планови за преправку зграде. С обзиром на погодност земљишта, које је добијено у 25-годишњи закуп, направљен је и план

за његово уређење и искоришћење с тим, да првенствено служи за настану приликом течајева који ће се на њему одржавати. Из задружног центра, који ће се постепено развити на том имању, покренуће се нов културно-привредни и здравствени живот у цијелој околини.

Помоћи банских управа

Подизање и довршење задружних домова здравља знатно је олакшано, у неким случајевима и омогућено, бескаматним позајмицама, које су Дунавска и Дринска бановине дале здравственим задругама. Тако је Дунавска бановина омогућила довршење задружних домова у Бељини и Лазаревцу, а Дринска у Бајиној башти, поред тога што је одобрила и бескаматну позајмицу здравственој задрузи у Словцу. Поред бескаматних позајмица, ове двије бановине помогле су изградња поменутих домова и материјалном помоћи.

Сарадња Цент. хиг. завода

Централни хигијенски завод, чије је техничко одјељење са великим заузимањем радило планове и водило технички надзор над изградњом многих задружних домова, својом сарадњом и помоћи допринио је у великој мјери успјеху задруга које су се подухватале овог тешког посла. Хигијенски завод у Новом Саду материјалном помоћи и савјетима омогућио је да се оствари замисао за подизање летњег купатила и сунчалишта за дјecu у здравственој задрузи у Бељини.

Свима њима Здравствено задругарство одаје признање и захвалост

Задружни љекари

Задружни љекари су носиоци стручног рада у здравственим задругама и зато је њихова улога у здравственом задругарству од изванредно великог значаја. Њихова важност постаје још већа, када они, као најшколованији људи и стручни социјални радници, постану и носиоци задружне мисли и први поборници новог схватања и новог правца рада на селу. У овом дуплом својству одређена је и њихова улога, као и важност за здравствено задругарство.

Љекар, који се ограничи само на лијечење болесника и повуче уску бравду своје раду на селу прилагођује се свој уском схватању сељака, коме вјидик још није проширен. И ако стекне повјерење села, он ће, стјешњен границама које је сам поставио своје дјеловању, тешко доћи до већег утицаја и допринијети измијени старог схватања и рада у селу. А скоро никада се неће уздићи до духовног вође новог покрета.

Задружни љекар

Међутим, Здравственом задругарству потребни су љекари који своје способности не развијају једнострано. Задружни љекар мора да буде нов тип љекара: савјестан стручњак и добар социјални радник, пропагатор савременог рада и нових стремљења, сарадник и извршилац, стрпелив трудбеник и ненаметнути вођа, кога сам народ ставља испред себе.

Такве љекаре, школа не даје; они се сами израђују у самом раду, у задружном покрету. Прође покатак доста времена док се на тај пут изађе. Многи до њега никада неће доћи. Али све је већи број који већ тим путем иду. У сваком случају још не у толиком броју колико је Здравственом задругарству потребно.

Ми смо свијесни да ва стварање у великом броју нових љекара, пра-

вих здружних лекара, треба да буду испуњени и извесни предуслови: у првом реду такав радник мора да буде обезбeђен и његова будућност осигурана.

У том правцу ишле су од увијек тежње Здравственог задругарства. Што се потпуно обезбeђење здружних лекара раније није извршило, постојале су, а и данас још постоје, изванредно велике тешкоће, које условљавају изузетно тешке године економске кризе. Међутим, први су кораци учињени у том правцу и на њима се сигурно неће стати.

Пензион фонд задр. службеника
У овој години учињен је најзначајнији напредак у обезбeђењу здружних лекара: образован је самостални Пензион фонд здружних службеника и лекара. Уредба о пензион фонду донијета је по претходном саветовању и послје дугих конференција са здружним и рачунским стручњацима, а по конзултовању конференције здружних лекара. Обавезно уплаћивање предвиђа се од мјесеца септембра т. г.

Статут о здружним лекарима
Исто тако учињен је и значајан напредак у регулисању положаја здружног лекара доношењем Статута о здружним лекарима. И овај статут израђен је послје дуготрајног савјесног испитивања свих могућности, споразумно са Управом потсавеза у Н. Саду и са здружним лекарима.

Ми морамо истаћи да су здружни лекари не само савјесно сарађивали на овом тешком послу, него су, водећи рачуна о данашњим могућностима и стању Здравствених задруга, допринијели да се сви проблеми поставе на стварну основу и рвише у духу потреба и лекара и задруга.

Удружење здружних лекара у Југославији

Здружни лекари образовали су и своје посебно „Удружење лекара Здравствених задруга у Југославији“, које ће се бавити стручним и сталешким питањима здружних лекара, а уједно и радити на ширењу и популарисању идеја Здравственог задругарства. Овом Удружењу одређени су важни задаци. Скупштина Удружења здружних лекара одређује своје претставнике у Управу пензионог фонда и у Суд добрих људи, који се установљава по Статуту о здружним лекарима са задатком, да рјешава све неспоразуме између задруга, здружних управа и здружних лекара.

Установе Здравственог задругарства и здружних лекара, основане по Уредби о пензион фонду, Статуту о здружним лекарима и Удружење здружних лекара постаће сигурно мјеста помиљивости, трпљивости и сарадње најважнијих елемената нашег Покрета. Оне су неопходне за складан и здрав напредак његов. Задругарство очекује да Удружење здружних лекара стане елитно међу лекарским организацијама, својим новим социјалним схватањем и савременим, напредним духом, те ће бити у толико важнији и драгоцјенији сарадник Савезу, у заједничком раду на унапређењу народног здравља на здружној основи.

Изван Сједињених Држава, у иностранству се јавља све веће интересовање за рад здравствених задруга. Овоме је допринијело у знатној мјери учешће Здравственог за-

другарства на Међународној конференцији за хигијену села у Женеви. Захваљујући том интересовању, здравствене задруге сбилазе врло често странци, — нарочито лекари и социјални радници, којима се у иностранству препоручује да обиђу здравствене задруге и упознају се са њиховим радом. Све чешће се од Савеза или од појединих хигијенских установа траже публикације о здравственим задругама.

У неким земљама чине се и покушаји да се оснују здравствене задруге (Бугарска, Индија). Покретач здружно-здравственог покрета у Индији г. Хари Тимберс, посетио је прошле године Југославију да би се упознао са радом здравствених задруга. Пошто је пропутовао неколико задруга и простудирао њихов рад, г. Тимберс је у Стриникетаву, у Индији, основао прву здравствену задругу. У програму, који је објављен првобитно почетка рада Здравственог задругарства у Индији, износи се напредак који је

у Југославији учинило Здравствено задругарство последњих година и износе се проблеми индуских села и здружне методе, којима се они рјешавају. У чланку „Здравствене задруге у Југославији“, који је изашао у листу „Journal of The Christian Medical Association of India“ др. Тимберс каже: „Изгледа да Здравствено задругарство у Југославији рјешава проблем сеоске хигијене, проблем који је мучио социјално-медицинске стручњаке у многим земљама“. На крају своје студије др. Тимберс не може довољно да препоручи свима онима који се интересују сеоском хигијеном, а нарочито у источним земљама, у којима су привредне прилике сличне онима у Југославији, да добро простудирају овај покрет, да дођу у додир са његовим вођама и да читају литературу о њему, а нарочито, ако им је могуће, да дођу у Југославију и да посетују Здравствено задругарство на самом извору.

Pisma iz naroda

Sukošan, 11 septembra

Velika sokolska svečanost. — Predavanje nagrade Nj. V. Kralja jednom seljaku. — Danas je ovdje bila svečanost kakve Suškošan nije dosad dočekao. Hiljade naroda sa svih strana iz Ravnih Kotara, sa otoka, Primorja, iz Šibenika, Biograda i drugih mjesta došle su ovdje na veliku narodnu slavu. U ovakvim se prigodama najviše osjeti radost Slobode, koju je kadro stvoriti samo oduševljenje slobodnog naroda.

Nepregledna povorka svijeta, sokolska društva, seoske sokolske čete, naša narodna vojska, inteligencija narodna — sve je to bila jedna duša, jedan osjećaj. Nama svima Suškošancima sve je ovo i milo i žao nam je što nam prije ne dođe braća, da nam otvore oči, da nam probude dušu, da nam srcu odlakne u grudima — pa da bi i kod nas razvio Soko svoja ponosna krila, da se i kod nas stvara i razvija svaki lijepi i koristan rad, što stvara zadovoljstvo u narodu. Jer čemu drugom da nam služi sloboda, ako ne napretku i zadovoljstvu narodnom?

Govori naše braće-starešine Župe Šibenske br. Žvojin Božića, starešine sokola šibenskog br. dra Srečka Poturice, starešine Sokolskog društva prečkog br. Perovića, narodnog poslanika g. Antunovića, načelnika zemuničkog g. Paleka, načelnika ninskog g. Regnera, učitelja smokovičkog Dušana Ljujića i svih koji su davali oduška svojoj radosti — bili su izraz onog našeg narodnog duha, koji je stvorio sve dobro što imamo, duh čestitosti, braćstva, junaštva, slobode, pravde i požrtvovanja.

Mi često zaboravimo veličinu naše narodne duše, ali ovakove prigode bude u nama ponos i junaštvo, jer ima neko ko o nama stalno misli, a to je naš Kralj.

Samo jedan slučaj, kog smo danas vidjeli bio bi razlogom, da se radujemo što imamo današnju našu narodnu državu, a to je dar Nj. V. Kralja seljaku Šimunoviću, iz sela Bibinja, za prosvjetni i kulturni rad među seljacima. Naš Kralj daje nagradu jednom seljaku, što prednjači među svojom braćom kao zadругар и као напредан човек. То може бити само у реденој народној држави — нека јој је слава: hvala.

Sukošanac

Knin, septembra

Knjinsko biogradska biskupija. — Њ. Св. Папа Пио XI булом од 23 августа о. г. донио је уредбу о разграничењу бискупија далматинских ради промјена, које су наступиле прикључењем Задра Италији. Сада је основана бискупија задарска за дијелове који су припали Италији, а остале дијелове администрираће бискуп шибенски док св. Столица друкчије не одреди. Кад се склопи Конкордат између наше државе и Ватикана имало би да се оснује за сјеверну Далмацију нова бискупија под именом книнско-биградска са сједиштем у Книну или Биограду^{н/м}.

Нама је драго да се на све стране почиње увиђати потреба, да се у свим правцима проведе организација Сјеверне Далмације, гдје владају посебне прилике, о којима се мора водити рачуна.

Исто тако било би много zgodnije и природније, да је сједиште православног владике у Книну, тим више што далматинској Епархији припадају и дијелови Лике и Босне, а Книн је средиште читавога тога краја.

Па гдје је задарска богословија и сјемениште? Зар не би било најзгодније, да се то обнови и пренесе у Книн, да се школују оvdje свештеници за велику Епархију сјеверодалматинску личко-босанску?

Са препарандијом, чије се отворање сада очекује, а која ће дати и припремити народу учитеље, какви му требају, богословија и сјемениште книнско припремило би исто такве свештенике.

Поздрављајући оснивање книнско-биградске бискупије ми вјерујемо, да ће то бити један корак ближе и другим установама и организацијама Сјеверне Далмације. Книњанин

Biograd, ^{н/м}, август

Jedan istinski vjesnik bratstva i jedinstva. — Biograd je doživio jednu rijetku svečanost kad ga je na poziv Biogradana posjetio vladika dalmatinski g. dr. Irinej Džđević.

U Sokolani prepunoj naroda govorio je braći katolicima i pravoslavcima o Hristu kao zajedničkom moralnom idealu jedne i druge crkve.

Nama je drago da jednom crkveni poglavica govori o ljubavi Hristovoj,

koja treba da sve ujedinjuje, jer tako će i jedna i druga crkva najbolje poslužiti sreći svoga naroda ako miri, a ne ako svada, ako ujedinjuje jednodruku braću, kako bi se izrazio poštovani biskup kotorski Učelnin.

Pravoslavni vladika sa jednakom ljubavi govorio je katolicima i pravoslavcima i cijelu je večer proveo sa svima u bratskom razgovoru. Narocito je isticao potrebu ljubavi i pomirljivosti među Srbima i Hrvatima „jer to su dva pluća jednog istog tijela — pa ko može tvrditi, da čovjek lakše i bolje živi sa jednim nego sa obadva pluća?! postavlja pitanje ovaj predstavnik Hristove crkve, a to znači crkve, koja samo ljubav može propovijedati u Hristovu duhu, jer drukčije ne bi bila vjerna Hristu.

Vladika je govorio o Sokolu u ime Hrista o ljubavi, koja sve obuhvata, a na drugarskoj večeri govorio je u ime Save Nemanjića, najvećeg sina srpskog naroda, koji je bio veći Jugosloven pred 700 godina nego što su mnogi Jugosloveni danas i mirio je i ujedinjavao zavađenu braću.

Nama su ovako bratski sastanci i plemenite riječi pune jevanđeljskog duha kao melem rani i sjećanje na ovu večer, ispunjenu sa vjerskom ljubavi i plemenskim jedinstvom ostaće nam vječno u srcu i pameti

Biogradanin

Kistaše, 26 augusta

I.

Dana 19 VIII o. g., na Преображење, Кисташе су доживиле ријетку свечаност. Мјесно Соколско друштво прославило је десетогодишњицу свога опстанка.

Већ око 5 сати у јутро цијела је варош била у свечаном руху; окићена заставама, саговима и зеленилом. На улици су били окупљени Соколи у свечаним одорама са свим категоријама очекујући долазак првих госта из Шибеника — глазбе. Глазба је стигла у 7 сати; причекана је пред варошом, те је скупа са соколима — свирајући — кренула преко мјеста до старе Соколане. Ту је био одмор од 2 сата.

Од 9-10 сати било је дочекивање осталих геста, којих је био огроман број. Присутствовали су сва оближња друштва.

У 11 сати пред подне, одржана је покусна вјежба, одакле се је кренуло на вјежбалиште. Оvdje је била формирана поворка; на челу глазба, преставници Жупе, и осталих друштава. Огромна поворка од неколико стотина сокола, кренула је преко мјеста и након опхода била је сврстана пред Српско-православну цркву.

II

У име Соколског друштва Кисташе поздравно је присутне брат старешина Милан Будимир; у име општинске управе говорио је госп. Јанковић Никола, начелник кисташки. — У име Жупе захвалио се је на срдачном дочеку делегата М. Трива. Напосљетку узео је ријеч госп. др. Ђорђе Малешев, који је у свом говору истакао историјат Соколског друштва Кисташе, и говорио о заданим соколства уопште. За цијело вријеме одушевљено се је клицало Њ. Вел Краљу и целом Краљевском Дому. По свршетку говора, глазба је интонирала државну химну. Са овим је у главном била завршена јутарња свечаност.

У 1 сат послје подне био је привређен заједнички објед Соколским четама Тепљух Бночић и Кисташе.

Тачно у 4 сата послје подне почела је јавна вјежба. Присутна друштва су иступила са свим својим категоријама, веома добро увјежбаним. Нарочито се је истакао помладак Соколске чете Биочић-Тепљух, као и Соколска чета села Кистања, која је у веома кратко вријеме постигла добре резултате. По свршетку јавне вјежбе наступио је одмор. Око 8 сати на вечер одржала је шибенска соколска гласба концерат, до девет сати.

У девет сати на вечер давана је „Хасанагиница“ пред неколико стотина душа. Одигривали су дилетанти Соколског друштва Кистање; одиграно је на опште задовољство свих присутних. По свршетку преставе, настала је играња. Са овим је била завршена свечаност тога дана.

III.

Ово је била једна од најуспјелијих приредба Соколског друштва у Кистањама. Надамо се да неће бити задња, јер, и ако смо капља воде у мору Соколства, доказаћемо да живимо и радимо.

Радимо један за све, сви за једнога; без славе и користи, за Краља и Отаџбину.

Ђорђе Цвјетковић

Смоковић, на Илијиндан

Величанствен дочек Владике Иринеја у Смоковићу. — Вијест о проласку Владике Иринеја кроз Смоковић, провијела се је кроз цијело село од уста до уста великом брзином. Гдје су се само двојица састала одмах се је започињао говор о проласку Владике, а главни предмет разговора још ва много биће о Владичици, јер ово поскољење неће никад заборавити сјећање на данашњи дан. Других разговора није ни било у овом селу за неколико дана, јер смо били премучно заборавили на своје тешко и невољно тежачко живљење и на још не довршене пољске радове од весела што смо га доживили дочекујући у своју средину први пут од Ослобођења свог духовног вођу.

Јутрос чим је освануло лепршале су се заставе по цијелом селу а нарочито на мјесној цркви, парохијској кући, школи, „Задружном дому“, гдје се је између многих поносно вијала и задружна застава са својих седам лијепих боја. Већер весела и одушевљења није у Смоковићу до данас било, — изузев на дан нашег Ослобођења — ја мислим нити на дан доласка (1567 год) Митрополита Варлама кад је извршио освешћење овдашње цркве.

И ако је долазак господ. Епископа најављен тек за четири сата посл подне, наред се је почео сакупљати још много раније код „Задр дома“, а кола су почела ставати једна за другим. У три сата посл. подне била је поворка већ састављена, а била је дуга ништа мање од два километра. Успркос томе што је мноштво нашег народа по обичају данас отишло у Задар, Кашић и Карин, скупило се је толико обојега спола, и младо и старо, да га нијесу толика кола могла принијети већ су многи ишли пјешке. Тачно у три сата посл. п. кренула је поворка са мноштвом застава и барјака у сусрет Владичици пут Мурвице гдје је и сачекан. Чим су се опазили аутомобили, народ се је заталасао и сваки је хтио да што прије види и поздрави свга Владичу.

Кад је стао аутомобил г. Епи-

скопа настало је бурно клицање Владичици Српској Светосавској Цркви и нашем узвишеном Краљу, након чега је Епископа поздравио лијепим поздравом мјесни свештеник г. Мирко Вујатовић, а затим је г. Епископ захвалио народу на оваковом срдачном дочеку и удјелио му свој пастирски благослов.

Након изрученог на сусрету првог поздрава, народ се је покренуо у кола — колико их је имало мјесто — и кренуо је пут Смоковића, пратећи свог пастира до парохијске куће, гдје је Владика свратио к свештенику г. Мирка Вујатовића, па дље до Задружног дома.

У Задружном дому поздравио је г. Епископа један сељак у ком га је у име народа замолио да нам опет што прије дође, а захвалио му на бриви и труду и љубави прама овом народу. Затим је г. Епископ одржао говор, који је изазвао велико одушевљење присутних, у ком нас је хришћанском љубави још више испунио да чувамо и бранимо по угледу наших предака своје народне светиње. У даљнем свом говору позвао нас је исто тако на љубав прама нашем љубљеном Краљу и отаџбини и да поред љубави и оданости својој вјери поштујемо и вјернике других цркава, као своју рођену браћу.

Напосе је истакао потребу земљорадничког задругарства и препоручио нам истрајност на започетом задружном раду за добро наше и наших ближних и даљих покољења.

Након свршеног говора отпјевано је „На многаја љета“ уз клицање г. Епископу, нашем љубљеном Краљу и Отаџбини. Послје је г. Епископ са својом пратњом обашао задружне просторије и нарочито се задржао у задружном подруму и пред основном школом, дивећи се објема овим зградама.

Затим се је свратио са аутомобилом у оближњи комшилук Простран гдје је упознао начин живљења амошњег народа и ту је био подарен са предметима народног везива, чијој се лепоти израде много дивно. Кроз комшилук су г. Епископа пратила весела и сва дјеца које је редом г. Епископ даривао. За ово је цијело вријеме у Задружном дому уз гусле народу пјевао Душан Витас, повнати народни учитељ из старије гарде.

Док се је г. Владика повратио, кола и народ већ се је био сврстао у поворку, још у већем броју, и испратио га све до Земуника, гдје је обашао болница и новосаграђену православу цркву.

На самој цести у Земунику код „Границе“ народ се је поздравио са својим Владиком и цијелом пратњом након чега је г. Епископ продужио за Шибеник, а народ се је задовољан повратио касно у ноћ својим кућама.

Жао ми је што моје перо није кадро да све опише, а нарочито израз весела Смоковића који мило сва сестала села зна што значе духовне вође и пастири, јер је то искусио од постанка, пошто је био на највишеј тачки, а и најближи палби упереној на Српско православије у прошлости.

Мирко Простран

Нин, 10 septembra

Molbe seljaka Savezu zdravstvenih zadruga. — Nedavno je preko stotinu seljaka iz Nina, Zatona, Privlake, Vira i drugih mjesta podnijelo molbu predstavniku Saveza zdrav-

stvenih zadruga u Sjevernoj Dalmaciji, da dođu k njima članovi uprave Saveza i da održe osnivačke skupštine Zdravstvene zadruga, jer smo i mi stekli uvjerenje, da ćemo samo na taj način riješiti nekoliko naših važnih zdravstvenih pitanja.

U Nini postoji Dom narodnog zdravlja, koji je zatvoren, a mogao bi se lijepo upotrebiti za opće narodne i zadružne potrebe. Uz ovaj dom mogla bi se proširiti mala pomoćna bolnica, urediti apoteka i ambulanta, kupatilo udesiti da se s njim može narod služiti i uopće razviti jedan rad koristan i potrebit narodu.

U vezi s ovom zdravstvenom zadrugom u Petričanima bi se moglo urediti jedno oporavilište, a uz ovo — pošto zgrada ima dosta — mogle bi se držati razne upute, škole i tečajevi za zadrugarstvo, poljodjelstvo, sokolstvo, domaćinstvo itd.

O ovom je svemu pisao u prošlom broju „Glasa“ naš poznati seljak I. G. — a ja sada opet ovo ističem po želji dosta seljaka, a sa molbom da se i k nama navrate naši narodni i zadružni prijatelji, jer i drugim zadrugarima iz unutrašnjosti naše države bila bi dobra zgoda, da se i ovdje osnuje i dobro razvije zdravstvena zadruka. Kod nas ima lijepih prilika za kupanje, pa bi mogli k nama doći ljeti i lijepo se i jevtino proći, a to bi bila i njihova i naša korist.

D. M.

Otavice, 15 septembra

Dolazak novog učitelja i naše nade.

— Evo i mi napokon dočekasmo da se i kod nas otvori škola, koja je davno zasnovana. Imamo mi nekoliko stvari, sa kojim bi se i Zagreb mogao ponositi, a kamo li naše ubave Otavice.

Škola nam je tako lijepo izrađena, da takove malo koja imade. Do škole je Dom narodnog zdravlja, ne velik ali lijep da mu se čovjek diviti mora. Do ovog Doma kuća je našeg slavnog umjetnika Ivana Meštrovića, koja nam je i dosada kras la selo. U blizini svega ovoga diže se na jednoj glavici umjetnička kapela Ivana Meštrovića, gdje će biti njegov grob, da i mitav zauvijek ostane vjeran svome selu koje mu je, preko njegove majke, dalo i tijelo i dušu.

Oko Otavica ima još desetak sela, koja su na dalekom domaku Otavica i mi dugo i željno očekujemo nekoga ko će nas prenuti iz mrtvih.

Sada je došao k nama g. učitelj Babić, koji je nekoliko godina dosad bio učitelj u Žegar. Nama se on odmah u početku dopade da je dobar čovjek, s nama se prijateljski razgovara i braški postupa. On je odlučio, da će ostovati s nama zdravstvenu zadruku i tako ćemo u Domu narodnog zdravlja, koji je ozidan, ali se nikad nije otvorio, imati našega ljekara, zadružnu apoteku i postizavati ostalo, što udruženi ljudi mogu postići.

Sve bi ove ustanove bile mrtve, da ih narod ne oživi, ali daće Bog, pa ćemo mi sa našim učiteljem naprijed pomaknuti ono, što je dosada s nama potakao naš Ivan Meštrović, pa će se on sa svojim naprednim selom ponositi više nego sa svojim umjetničkim djelima.

I. S., težak

Zemunik, 20 septembra

Pred osvećenjem škola, zadružnih domova, zadružne apoteke u Ravnim Kotarima. — Kroz nekoliko dana otvoriće se na svečan način osnovne škole u Poljicama kod Nina i u Murvici. U Smokoviću osvetiće se nova škola, Zadružni dom sa područjem vinogradarske zadruga i sada

potpuno dovršeni Narodni dom, u kojem je smještena Kreditna zadruka, Nabavljачka zadruka i narodna čitaonica. U Zemuniku je ponovljena i potpuno uređena nova zadružna apoteka zdravstvene zadruga — kao javna apoteka.

Na dan osvećenja — koji ćemo posebno objaviti — prirediće se u Smokoviću i Zemuniku velika narodna, zadružna i sokolska svečanost, da se time označi svršetak jedne mučne periode, koja je trajala deset godina i početak jedne nove ere, koja počinje sa ovom svršenom desetogodišnjicom punom velikih pripremnih napora i žrtava, jer uprav pred deset godina započeo je prvi zadružni rad u ovom kraju, kao sastavni dio programa, koji se ostvaruje u Sjevernoj Dalmaciji.

Toга дана треба да се наду на окупу сви пријатељи и сарадници на народном просвјетљивању, задружној организацији, sokolskom radu i općem narodnom napretku, jer i ako teško ipak se polako naprijed ide i kod nas ima izraza svih pravca kulturnog i ekonomskog rada kao i u drugim naprednijim krajevima, jer nas nevolja na to goni.

Lj. D.

Priče iz naroda

Gornjak i Primorac

Jedne jeseni, išao Gornjak na konju u primorje po sò. Kad je prolazio pokraj jednoga vinograda u kome je grožđe bilo taman sazrelo, on se je zagledao u lijepo grožđe ne skidajući očiju sa njega. Primorac, koji je tada bio u vinogradu i pudario, vidje kako Gornjak gleda u grožđe, pa čineći mu se sumnjiv reče:

— A ča gledaš, Vlaše?

— Imam oči pa gledam. Šta je tebi briga, Bodule?

— A znan ja ča ti misliš u svojon glavi. Sjašiti sa paripa, prinijeti samar uza zid, prebaciti vriču priko drače, pa zbrati mog grozja.

— Evala ti, brate, reče Gornjak. Baš je tako najzgodnije.

Kad je Gornjak kupio vreću soli u trgovca, on opet uzjaše na konja, a sò uprl na leđa. U putu ga sretno neki čovjek pa mu reče:

— A zašto ti, zemljače, ne metneš vreću na konja nego si je uprl na leđa?

— Mani se, brate, čorava posla. Ta vidiš da sam mu i ja težak, a kamo i da još i sò na njega natovarim — odgovori Gornjak i produži put.

Štednja

Dode jedan čovjek, u kuću svoga znanca, sa nekim poslom. Oba ova čovjeka, čuvena su radi svoje pretjerane štednje i škrtarenja, ne samo u svojoj kući nego svugdje gdje su dospjivali.

Pošto je bila večer, domaćin zapovjedi ženi da naloži vatru, što ona i učinila. Ali vatra je bila tako slaba da si jedva mogao vidjeti čeljad oko sebe.

Tako je vatra kiždila i dremala, davajući više dima nego svjetlosti. A ova dva čovjeka razgovarali su o svojim stvarima, ističući najviše svoju štedljivost i cinčarluk. U tome njihovom dugom pričanju, vatra se je potpuno ugasila. Domaćin je tada, radi svoga gosta, zapovjedio ženi da zapali luč, dok vatru opet probudi. Na to će gost:

— Pričekaj molim te za čas, pričekaj.

— Zašto? reče domaćin.

— Ma brate, ja nikada neću, da mi se od stolac deru gaće, pa sad ih moram istegnuti, jer idem ča.

— Čast čast, brate reče domaćin, ti si daleko bolji štediša od mene. Koliko sam ja samo večeras derao moje gaće sjedeći na njima mogle su me služiti osam dana.

Pribilježio

G. L., težak iz Đevrsaka

Prestavnik vlasnika «Privredno-kulturne matice» za Sj. Dalmaciju i odgovorni urednik Lazar Matić, sekretar Matice. Štampa Nove Štamparije - Šibenik Zastupnik N. Čikato.